

Konference *Sociologie náboženství v datech*

Sekce sociologie náboženství České Masarykovy sociologické společnosti a Katedry sociologie Západočeské univerzity v Plzni, Plzeň, 31. března 2011

Po setkáních v Olomouci a Brně (viz informaci Jana Váněho v *Sociologickém časopise* / CSR 2011, 47 (1): 195–197) se čeští zájemci o pěstování a rozvoj české sociologie náboženství vrátili na místo svého prvního jednání, když se 31. března zúčastnili konference *Sociologie náboženství v datech*, kterou ve spolupráci se Sekcí sociologie náboženství Masarykovy české sociologické společnosti uspořádala Katedra sociologie Západočeské univerzity v Plzni. Téma bylo výborem sekce zvoleno s ohledem na to, že v minulých několika letech proběhlo v českých zemích několik kvantitativních i kvalitativních šetření, a jednání sekce mohlo představovat příležitost prezentovat a zhodnotit výsledky těchto výzkumů a zamyslet se nad dalším možným vývojem české empirické sociologie náboženství.

Ačkoliv by se mohlo zdát, že téma konference bude jednostranně zaměřeno pouze na prezentaci empirických dat, skladba konference i většina přednesených referátů demonstrovala známou skutečnost, že neexistují data bez teorie a naopak, resp. nezbytnost propojení dat s teorií. Z tohoto důvodu byla konference rámována spíše teoretickými příspěvky. Byla otevřena příspěvkem „Data v příbězích, příběhy o datech“ Romana Vida z Katedry sociologie FSS Masarykovy univerzity v Brně, ve kterém se autor zamýšlel nad některými limitujícími faktory současné české sociologie náboženství a zdůraznil nutnost tvůrčí aplikace teoretického a konceptuálního bohatství moderní sociologie na dostupná empirická data. Na toto vystoupení navázal Dušan Lužný z Katedry sociologie a andragogiky FF Univerzity Palackého v Olomouci příspěvkem „Ne-sociologická data v sociologii náboženství“, v němž vyjádřil pře-

svědčení, že sociologie (včetně sociologie náboženství) doposud patřičně nereflektovala nové poznatky jiných vědních oborů, např. archeologie a evolučně-kognitivních oborů (od sociobiologie až k neurovědám).

Následoval blok vystoupení, která hojně využívala kvantitativní či kvalitativní data. Jan Váně a Martina Štípková z Katedry sociologie FF Západočeské univerzity v Plzni v příspěvku nazvaném „Přispívá náboženská socializace k zachování dlouhodobé ortodoxie víry a praxe? Srovnání Česka, Slovenska a Rakouska“ na základě dat z ISSP 2008 dospěli k provokativnímu závěru, že čeští nábožensky socializovaní jedinci mají mnohonásobně větší šanci na udržení si své náboženské víry (s ohledem na ty, kteří neprošli náboženskou socializací), než je tomu v Rakousku či Slovensku. Znamená to, že pokud někdo v českých poměrech prošel úspěšnou náboženskou socializací, pak ve srovnání s úspěšně nábožensky socializovanými Rakušany či Slováky více praktikuje a je také více pravověrný. Podle autorů příspěvku je vysvětlujícím faktorem „étos země“ – v českých zemích je nízká míra prezentace náboženských hodnot ve veřejném životě, což má za následek pevnější náboženskou identitu u nábožensky socializovaných. Následující vystoupení na téma „Veřejný problém církevních restitucí: stav veřejné debaty“ autorů Františka Kalvase a Jana Váněho (Katedra sociologie FF ZČU) bylo postaveno na datech z panelového šetření veřejného mínění a obsahové analýze celostátních médií v době, kdy vyvrcholil tzv. boj o katedrálu (soud přiřkl katedrálu sv. Víta státu) a uzavřela se diskuse o tzv. církevních restitucích (poslanecká sněmovna nepřijala takto zaměřený zákon). Podle plzeňských sociologů se ukázalo, že veřejnou diskusi na tato témata stimulovaly zprávy věnované sporu o katedrálu a utlumovaly zprávy, které vykreslovaly církevní restituce jako pole politického boje. Petra Závorková z Katedry sociologie FSS MU představila v příspěvku „Mezigenerační přenos vicari-

ous religion v rodinách“ výzkumný projekt, který vychází z konceptu „delegovaného náboženství“ (Davie) a náboženské paměti (Hervieu-Léger) a snaží se je aplikovat v českém prostředí, tedy ověřit je při výzkumu tří generací členů jedné české protestantské církve v určité lokalitě. Na datech ze dvou posledních vln European Value Study (1991 a 2008) bylo postaveno vystoupení Věry Suchomelové z Teologické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích (která prezentovala výsledky společné práce s Lucií Vidović z FSS MU) s názvem „Věkové, generační a kulturní souvislosti religiozity/spirituality a otázka jejího příspěvku ke kvalitě života českých seniorů“. Mezi některé závěry (které jistě zaslouží další pozornost a diskusi) patří zjištění, že celkový pocit štěstí a subjektivní pocit zdraví je větší u nevěřících a ateistů, že ateisté jsou více přesvědčeni, že mohou ovlivňovat svůj život a že zdravotní stav lidí uchylujících se k modlitbě a meditaci je subjektivně horší než u nepraktikujících.

Na téma konceptuálního rozlišování mezi náboženstvím a spiritualitou navázala Michaela Ondrašínová z Ústavu religionistiky FF MU příspěvkem „Spiritualita versus náboženství: disciplinovaná teorie, nebo disciplinovaná data?“, v němž prezentovala některá zjištění dnes již klasického výzkumu „Kendal Project“ Paula Heelase a Lindy Woodhead. Příspěvek si mimo jiné kladl otázku, do jaké míry je dichotomie „subjective-life spirituality“ (s důrazem na vnitřní zdroje významu a autority a na kultivaci jedinečných subjektivit) a „life-as religion“ (s větší mírou konformity a podřízením subjektivity jedince „vyšším“ a vnějším zdrojům významu) vhodná pro další podobně orientované výzkumy a zda takto konstruovaná teoretická východiska a na nich použité nástroje konstruování dat nepredikují konečné výsledky (a nezvýrazňují odlišnost, která tvoří základ této dichotomie). František Černín z Katedry sociologie FSS MU příspěvek „Sexuální skandál katolické církve“ založil na perspektivě kul-

turní sociologie Jeffreyho Alexandra s tím, že kulturu (a náboženství) je třeba chápat jako nezávisle proměnnou. Příklad veřejné diskuse ohledně sexuálního zneužívání dětí katolickými knězi mimo jiné ukázal, že takováto událost vytváří jasné dichotomie a staví hranice v rozlišování mezi dobrým a zlým, přičemž aktéři jednotlivých odlišných sfér (občanské sféry a sféry náboženské) stejnou událost rámuji odlišně a protichůdně (občanská sféra jako důsledek vnitřních poměrů v církvi spojených s hierarchií, mocí, utajováním apod.; církevní sféra jako podlehnutí hříchu a tedy světskosti, odklon od Boha a příležitost k semknutí a upevnění církve). Poslední příspěvek konference „Posvátná Indie: prezentace a reprezentace v sociálněvědním textu“ vrátil téma konference zaměřené na data v sociologii náboženství zpět k úvodním teoretickým příspěvkům. Jeho autor, Milan Fujda z Ústavu religionistiky FF MU, otevřel otázku konstrukce světa (v tomto případě „indické kultury a náboženství“) prostřednictvím užívání sociálněvědních kategorií, které neodpovídají konkrétním sociálním a kulturním podmínkám a (emické) perspektivě konkrétních aktérů.

Všechny přednesené příspěvky vzbudily zájem a staly se předmětem poměrně živé diskuse, což organizátorům a předsedajícím jednotlivých částí přineslo nemalé problémy s dodržením časového harmonogramu. Také proto se po skončení oficiální části konference diskuse přenesla do nedalekého klubu s příznačným názvem „Dáblův klín“, kde zdárně pokračovala. Avšak ještě předtím proběhlo jednání Sekce sociologie náboženství MČSS, které na další dva roky zvolilo organizační výbor sekce ve složení Jan Váně (předsedající), Roman Vido, Milan Fujda a Dušan Lužný. Další setkání se uskuteční 6. října 2011 na Katedře sociologie a andragogiky FF Univerzity Palackého v Olomouci a jejím tématem bude „Česká a slovenská sociologie náboženství po roce 1989 – hodnocení, aktuální stav a budoucnost“. Toto setkání bude mít charakter

pracovního semináře a bude součástí přípravy monotematického čísla *Sociologického časopisu* na téma „Perspektivy sociologie

náboženství“, jehož vydání se předpokládá v průběhu roku 2012.

Dušan Lužný